

Akhlāq-i zīstī i.e., Bioethics Journal

2022; 12(37): e42

The Bioethics and Health
Law Institute

Medical Ethics and Law
Research Center

International Association
of Islamic Bioethics

Analyzing the Basis of Civil Liability Caused by Sports Accidents during Sports Operations; Fault, Strict Liability or the Assumption of Fault!

Morteza Arastoee¹, Dariush Babaei^{1*}, Rahim Ekrami¹

1. Department of Law, Yasouj Branch, Islamic Azad University, Yasouj, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Sports accidents during sports operations constitute a major part of sports-related damages and in this respect, explaining the rules of civil liability and identifying the responsible parties for the accident in order to support the victims and compensate for the damages is very important. In this article, the basics of civil liability caused by sports accidents during sports operations were discussed.

Methods: This research is a theoretical research in terms of type and also it has been carried out in a descriptive-analytical way using the method of legal discussion (logical-argumentative).

Ethical Considerations: In the present research, the ethical aspects of library study, including the authenticity of texts, honesty and trustworthiness, have been observed.

Results: The results of the investigation showed that the direct responsibility of athletes and other perpetrators of harmful acts during sports operations are basically based on fault and the detection of fault is also based on the rules of each field and regulations, contracts, domestic and international standards and professional custom. However, in cases such as responsibility caused by another act in sports accidents, due to the controlling and supervisory position of individuals (managers, coaches and sports officials), the basis of liability is the assumption of fault; in such a way that a person must prove compliance with all aspects of caution and legal duties to be acquitted of responsibility.

Conclusion: In general, it is not possible to determine an absolute basis for civil liability arising from sports accidents, because different components such as the nature of sports practice, the position of a person in sports operations and the contractual or non-contractual basis of responsibility, can be effective in the analysis of the basis of responsibility and especially the task of proving fault or non-fault.

Keywords: Sports Injuries; Civil Liability; Theory of Risk; Fault; Presumption of Fault

Corresponding Author: Dariush Babaei; **Email:** dr.babaei56@yahoo.com

Received: August 16, 2022; **Accepted:** September 12, 2022; **Published Online:** February 12, 2023

Please cite this article as:

Arastoee M, Babaei D, Ekrami R. Analyzing the Basis of Civil Liability Caused by Sports Accidents during Sports Operations; Fault, Strict Liability or the Assumption of Fault!. *Akhlāq-i zīstī, i.e., Bioethics Journal*. 2022; 12(37): e42.

تحلیل مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی؛ تقصیر،

مسئولیت نوعی یا فرض تقصیر!

مرتضی ارسطویی¹، داریوش بابایی^{1*}، رحیم اکرامی¹

۱. گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی قسمت عمده‌ای از خسارات مرتبط با ورزش را تشکیل می‌دهند و از این حیث تبیین قواعد مسئولیت مدنی و تشخیص مسئولین حادثه به منظور حمایت از زیان‌دیدگان و جبران خسارات وارده از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این مقاله مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی، مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

روش: پژوهش حاضر، از حیث نوع یک تحقیق نظری است. همچنین به لحاظ روش تحقیق، به صورت توصیفی - تحلیلی و با استفاده از روش بحث حقوقی (منطقی - استدلالی) انجام گرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: نتایج بررسی نشان داد که مسئولیت مستقیم ورزشکاران و دیگر مرتکبین فعل زیانبار حین عملیات ورزشی اساساً بر مبنای تقصیر قرار دارد و تشخیص تقصیر نیز با توجه به مقررات هر رشته و آیین‌نامه‌ها، قراردادهای استانداردهای داخلی و بین‌المللی و عرف حرفه‌ای، میسر می‌شود. با این حال در مواردی چون مسئولیت ناشی از فعل غیر در حوادث ورزشی با توجه به جایگاه کنترلی و نظارتی اشخاص (مدیران، مربیان و مسئولین ورزش)، مبنای مسئولیت، فرض تقصیر است، بدین صورت که شخص برای براءت از مسئولیت بایستی رعایت تمامی جوانب احتیاط و تکالیف قانونی را به اثبات برساند.

نتیجه‌گیری در مجموع نمی‌توان مبنای مطلق برای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی تعیین نمود، چه اینکه مؤلفه‌های مختلفی نظیر ماهیت عمل ورزشی، جایگاه شخص در عملیات ورزشی و اساس قراردادی یا غیر قراردادی مسئولیت، می‌تواند در تحلیل مبنای مسئولیت و به ویژه وظیفه اثبات تقصیر یا عدم تقصیر حائز تأثیر باشند.

واژگان کلیدی: خسارات ورزشی؛ مسئولیت مدنی؛ نظریه خطر؛ تقصیر؛ فرض تقصیر

نویسنده مسئول: داریوش بابایی؛ پست الکترونیک: dr.babaei56@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Arastoe M, Babaei D, Ekrami R. Analyzing the Basis of Civil Liability Caused by Sports Accidents during Sports Operations; Fault, Strict Liability or the Assumption of Fault!. Akhlaq-i zisti, i.e., Bioethics Journal. 2022; 12(37): e42.

مقدمه

در جهان امروز ورزش فراتر از نمادی برای تحرک و نشاط و سلامتی، به عنوان یکی از ارکان مهم حیات اجتماعی به شمار می‌رود که تأثیر قابل توجهی بر مقوله‌های فرهنگ، اقتصاد و سیاست دارد. اشخاص بسیاری در سراسر جهان در سطوح مبتدی، نیمه حرفه‌ای و حرفه‌ای در رشته‌های ورزشی گوناگون ایفای نقش می‌کنند و از منافع آن برخوردار می‌شوند. با این حال، تقریباً هرگونه از فعالیت فیزیکی دربردارنده مراتبی از ریسک آسیب و مصدومیت است که در قلمرو ورزش با توجه به ماهیت عملیات ورزشی و به خصوص در نظرگرفتن ورزش‌های پرمخاطره این ریسک‌ها افزایش می‌یابد (۱). در جریان عملیات و مسابقات ورزشی به واسطه همین ریسک‌ها و خطراتی که بسته به نوع و چگونگی فعالیت‌های ورزشی وجود دارد، امکان ورود جراحات و صدمات و خسارات به ورزشکاران و سایر افراد مرتبط با رویدادهای ورزشی (نظیر کارکنان اجرایی و تیم داوری) و همچنین تماشاگران و طرفداران ورزشی، وجود خواهد داشت.

حوادث ورزشی می‌تواند چهره‌های مختلفی از مسئولیت را به دنبال داشته باشد، چه اینکه مسئولیت در علم حقوق شامل عناوین مختلف مسئولیت مدنی، مسئولیت قراردادی، مسئولیت کیفری، مسئولیت انتظامی یا انضباطی و... است که هر یک از این گروه‌ها، نظامی جدا از یکدیگر دارند و مسیر خود را می‌روند، گرچه مسئولیت مدنی به نوعی با نظام کیفری و مسئولیت انتظامی قرابت دارد، لیکن هدف اصلی آن پاسخگویی به خطایی مدنی است و شخصی را که از عمل زیانبار شخصی دیگر زیان دیده است، مستحق مطالبه خسارت وارده می‌نماید (۲).

از مهم‌ترین وجوه خسارت در حوزه حقوق ورزش، صدماتی است که حین عملیات ورزشی و به واسطه اعمال ورزشی به افراد اعم از ورزشکاران یا دیگر اشخاص مرتبط وارد می‌شود و این مسأله مهم را مطرح می‌نماید که مبنای مسئولیت در چنین مواردی کدام است و به عبارتی، در صورت تحقق

خسارت، مسئولیت جبران با چه کسی خواهد بود و به چه صورت تعیین خواهد شد (۳).

این مسئولیت ممکن است در هر عرصه و شرایطی برای اشخاص موضوع حقوق ورزش که از وظایف و تکالیف خود تخطی کرده‌اند، ایجاد شود، چه اینکه ورزش توأم با حادثه است و در صورت جمع ارکان مسئولیت و ورود ضرر، امکان طرح مسئولیت مدنی برای فرد یا افراد خاطی وجود خواهد داشت (۴).

بنابراین اعمال ورزشی به رغم منافعی که برای افراد و جامعه در سطح کشور و همچنین در فضای بین‌المللی از منظر سلامتی، فراغت، توسعه روابط انسانی، فرهنگ و اقتصاد و گسترش صلح و گفتگوی میان ملت‌ها در پی دارد، اما همچنان اغلب با خطرات و تهدیدهایی نیز توأم است، لذا همراه با گسترش فعالیت‌های ورزشی، یکی از مهم‌ترین چالش‌های حقوقی، خساراتی است که به ورزشکاران و سایر شرکت‌کنندگان در عملیات ورزشی در حین عملیات ورزشی وارد می‌آید. در این زمینه، تعیین خسارات قابل جبران و مسئولین حادثه و مبنای تمیز مسئولیت، همواره محل بحث و مناقشه بوده است و نظریات مختلفی از سوی حقوقدانان در نظام‌های گوناگون مطرح گردیده است. این مسأله در نظام حقوقی داخلی آنطور که باید مورد بحث و واکاوی قرار نگرفته است و نظم حقوقی و رویه قضایی مشخصی در این زمینه به چشم نمی‌خورد، لذا با امعان نظر به گستردگی و حجم قابل توجه خسارات و زیان‌هایی که از فعالیت‌های ورزشی حادث می‌شود و لزوم پیشگیری و مدیریت این خسارات و با هدف حمایت از زیان‌دیدگان و در عین حال رسیدن به قواعد عادلانه در حوزه مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی، توسعه تحقیقات در این حوزه ضرورت خواهد یافت.

در این راستا، آنچه در این تحقیق به دنبال بررسی آن هستیم، تعیین مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی و عوامل مؤثر بر آن، به منظور تشخیص مسئولین حادثه و مکلفین به جبران خسارات در این رابطه است. در واقع سؤال اصلی تحقیق این است که با توجه به نظریات موجود در ساحت مسئولیت مدنی، مسئولیت ناشی از

جلیلیان و رومیانی (۱۳۹۷ ش.) در مقاله «مسئولیت مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران»، به این مهم اشاره می‌کنند که «آمار صدمات و آسیب‌های ناشی از حوادث ورزشی در سال‌های اخیر آنچنان بالا بوده است که لزوم وضع قوانین و مقررات جدید و متناسب با نیازهای موجود در این بستر را بیش از پیش آشکار نموده است. تعیین انواع مسئولیت‌ها، اعم از کیفری و مدنی در این عرصه، حدود و دامنه این مسئولیت‌ها و شرایط تحقق و ایجاد آن‌ها، مقدمات و پایه‌های دقیق علمی و پژوهشی خاص خود را می‌طلبد» (۶).

همچنین خوئینی (۱۳۹۲ ش.) در پایان‌نامه خود با عنوان «مسئولیت مدنی ورزشکاران و مدیران ورزشی در نظام حقوقی ایران» پرداختن به بحث حقوق ورزشی و مسئولیت مدنی اқشار دخیل در امر ورزش را مسأله‌ای مهم و قابل اهتمام می‌داند، چه اینکه عدم آگاهی از مسئولیت‌ها و عواقب مربوط به صدمات در این حوزه، تبعات جبران‌ناپذیری در پی خواهد داشت. نویسنده، موضوع مسئولیت مدنی ورزشکاران و مدیران ورزشی شامل مدیران فنی و مدیران اداری، به عنوان سه قشر تأثیرگذار در امر ورزش، را بررسی می‌نماید و هدف تحقیق را آشنایی این سه قشر با وظایف و مسئولیت‌ها در انجام امور ورزشی و مسائل مرتبط با آن می‌داند، چراکه آگاهی از قواعد مرتبط در این زمینه می‌تواند نقش مهمی در کاهش صدمات جسمی و روحی و عواقب آن داشته باشد (۷).

احمد یوسفی صادق‌قلو و مؤگان نصیر (۱۳۹۷ ش.) نیز در مقاله‌ای، مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش را مورد بحث و امعان نظر قرار داده‌اند. در این مقاله، نویسندگان، مسئولیت مدنی ورزشکاران ناشی از حوادث ورزشی را بررسی و تعیین نموده‌اند که حوادث ورزشی در چه شرایطی برای ورزشکاران ایجاد مسئولیت می‌نماید و همچنین در چه مواردی آن‌ها را از مسئولیت مبرا می‌نماید و علاوه بر آن، ایرادات دفاعی خواننده در برابر زیان‌دیده (خواهان) بررسی گردیده است و در بیشتر بحث‌های مطروحه سعی شده تا پرونده‌ها و آرای ورزشی مرتبط بررسی شود (۴).

خسارات ورزشی که در جریان عملیات ورزشی حادث می‌شوند بر چه مبنایی، توجیه و استوار می‌گردد؟

۱. پیشینه تحقیق: در سال‌های اخیر آثاری به صورت کتاب، پایان‌نامه و مقاله در حوزه حقوق ورزشی و به طور خاص مبنای مسئولیت مدنی ناشی از عملیات ورزشی نگاشته شده است، لیکن هنوز این علم (حقوق ورزش) در نظام داخلی، نوپا و از حیث منابع فقیر به حساب می‌آید. همچنین بحث مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی، در تحقیقات پیشین اغلب به صورت مختصر و غیر جامع مورد توجه قرار گرفته است، لذا نیاز به پردازش این موضوع در چارچوب یک موضوع مجزا با تأکید بر نظام حقوقی داخلی ضمن استفاده از مطالب تطبیقی در این زمینه، ضروری به نظر می‌رسد. در ادامه به اختصار به معرفی برخی از منابع مرتبط با این تحقیق که به عنوان پیشینه آن قابل توجه می‌باشند، پرداخته می‌شود:

حسین آقایی‌نیا (۱۳۸۹ ش.) در بخشی از کتاب خود با عنوان «حقوق ورزشی»، به تبیین مسئولیت‌های قانونی اعم از مسئولیت مدنی و کیفری، در حیطه عملیات ورزشی می‌پردازد. وی مسئولیت‌های حقوقی ناشی از عملیات ورزشی، مسئولیت‌های قانونی مدیران در ورزش و مسئولیت‌های قانونی مدیران در غیر عملیات ورزشی را به طور مجزا مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد (۳).

والتر تی. چامپیون جونیور (Walter Champion Jr) در کتاب «مبانی حقوقی ورزش‌ها (مسئولیت مدنی در ورزش)» که از سوی دکتر حسین آقایی‌نیا (۱۳۷۶ ش.) به ترجمه رسیده است، همه اقشاری که به گونه‌ای با ورزش در ارتباط هستند، از قبیل ورزشکاران، مربیان، رؤسا، سرپرستان، مدیران، مدارس، پزشکان ورزشی، تماشاگران، داوران، تولیدکنندگان و سایر اشخاص ثالث را از حیث وظایف و تکالیف حقوقی و مسئولیت‌های مربوطه مورد توجه قرار داده و با استناد به قوانین، رویه قضایی و مبنای حقوقی، پیشگیری از وقوع حوادث در حیطه ورزشی را مورد بررسی قرار داده است (۵).

تحلیلی و با استفاده از روش‌های حقوقی (منطقی - استدلالی) انجام می‌پذیرد. در این روش با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات در میان منابع مرتبط با تحقیق پرداخته می‌شود و پس از دریافت داده‌های مورد نیاز نسبت به گزینش آن‌ها اقدام می‌شود و در نهایت، به تبیین مطالب منتخب در کنار تجزیه و تحلیل آن‌ها با استفاده از شیوه‌های استنادی و استدلال حقوقی مبادرت می‌شود.

یافته‌ها

یافته‌های این تحقیق بر اساس تبیین نظریات راجع به مبنای مسئولیت در حقوق مسئولیت مدنی و تطبیق آن با بحث مسئولیت مدنی ناشی از عملیات ورزشی قابل ارائه خواهد بود که ذیلاً به تفکیک، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۱. مبنای تقصیر در مسئولیت مدنی ناشی از حوادث

ورزشی: پیروان نظریه تقصیر اعتقاد دارند کسی را باید مسئول شناخت که از نظر اخلاقی نسبت به کاری که انجام داده است قابل ملامت و سرزنش باشد. طبق این نظر، مسئولیت، مفهومی اخلاقی است؛ هر کس باید در گروه خطاهای خود باشد و به طور نوعی نمی‌توان در این خصوص قضاوت نمود (۱۱). بنابراین شخص زمانی مسئول خسارات ناشی از فعل خود می‌باشد که مرتکب تقصیر گردیده باشد، در نتیجه تقصیر رکن اساسی جبران خسارت است، در صورتی که رابطه سببیت موجود باشد (۱۲).

البته اینکه معنای تقصیر و مصادیق آن کدام است، خود محل بحث و چالش است، اما به طور کلی، متفاهم عرفی از واژه تقصیر، تعدی و تفریط است (۱۳). «تعدی زمانی است، که شخص کاری که ترک آن کار لازم است، را انجام دهد و تفریط ترک عملی است، که فعلش لازم است» (۱۴). برخی نویسندگان، هر فعل یا ترک فعل مغایر با مقررات کشور، عرف یا قرارداد را تقصیر دانسته‌اند (۱۵). همچنین تقصیر وضعیتی دانسته شده است که شخص در اثر ارتکاب عمل بدون مجوز قانونی، عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی، در آن قرار می‌گیرد (۱۶).

باربارا آوزبورن (Barbara Osborne) (۲۰۰۱ م.) در مقاله اصول مسئولیت مریبان ورزشی، مدیریت ضربات مغزی مرتبط با عملیات ورزشی، به طور خاص بحث مسئولیت مریبان و پزشکان تیم‌ها در خصوص قصور از تشخیص و درمان پیرامون ضربه مغزی مرتبط با ورزش و اهمیت ارائه مجوز پزشکی برای فعالیت ورزشی و یا درمان آسیب‌ها و به طور کلی تصمیمات نادرستی که می‌تواند منجر به طرح دعاوی خسارت از سوی ورزشکاران گردد و مدیریت این‌گونه ریسک‌های حساس را مورد بررسی قرار داده است (۸).

حیمد محمد (۲۰۲۱ م.) در مقاله مسئولیت مدنی برای جراحات ورزشی، دغدغه خسارات مختلف و گسترده‌ای که عملیات ورزشی می‌تواند در برداشته باشد و اهمیت پوشش‌های بیمه‌ای در این زمینه برای جبران خسارت را کانون توجه داشته است. به نظر او یک نهاد می‌بایستی متکفل جبران خسارات وارده، در چنین مواردی گردد و درعین حال شخص مقصر و خاطی مسئولیت نهایی را به دوش بکشد (۹).

لورا مک کالوم (Laura McCallum) (۲۰۱۶ م.) در مقاله کاربردی خود به بررسی نکات کلیدی رویه قضایی در ارتباط با مسئولیت مدنی ناشی از غفلت و سهل‌انگاری در خصوص صدمات ورزشی و خسارات وارده و چگونگی جبران خسارت ضمن بررسی نمونه پرونده‌های قضایی، پرداخته است (۱۰).

با در نظر گرفتن سوابق پژوهش‌های مرتبط با این تحقیق باید اذعان داشت که با توجه به اهمیت موضوع و ناگفته‌های این حوزه به ویژه در نظام حقوقی داخلی، کماکان ابعاد مختلف مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی نیاز به تحلیل و بررسی دارد که در این مقاله به صورت تحلیلی مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی بر اساس نظریات و رویکردهای متخلف در چارچوب مسئولیت مدنی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

روش

پژوهش حاضر، از حیث نوع یک تحقیق نظری به شمار می‌رود و همچنین به لحاظ روش تحقیق، به صورت توصیفی -

مدنی و همچنین بر اساس تصریحی که در بند «ث» ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی آمده است، تخطی از مقررات هر رشته، صورت گیرد. همانطور که گفته شد، وفق نظریه تقصیر، مسئولیت مدنی و الزام به جبران خسارت تنها در زمانی که خطا و رفتاری نامتعارف از سوی واردکننده زیان سر می‌زند، قابل طرح و توجیه است. ضابطه تشخیص این خطا و رفتار متعارف همان مقررات و عرف و توافقات حاکم بر رشته‌های ورزشی است، لذا برخی گفته‌اند، در خصوص کشف مفهوم تقصیر و خطا اعم از ابعاد کیفری، مدنی و انتظامی، در زمینه حقوق ورزشی، شاید بیش از آنکه قوانین رسمی راهگشا باشد، مقررات و آیین‌نامه‌های داخلی فدراسیون‌های داخلی و بین‌المللی قابل توجه است. در واقع مفهوم خطای ورزشی در لایه لای این آیین‌نامه‌ها، عینی‌تر و ملموس‌تر می‌شود (۱۷).

بنابراین در خصوص حوادث ورزشی، ورزشکاران، مربیان، مدیران باشگاه‌ها و سایر افراد مرتبط با عملیات ورزشی در صورتی که مقررات، آیین‌نامه‌ها، قراردادهای، استانداردهای داخلی و بین‌المللی و عرف حرفه‌ای را نقض کنند، می‌توان گفت که مرتکب تقصیر گردیده‌اند و در قبال خسارات ناشی از این رفتار خود مسئولیت خواهند داشت.

۲. مبنای مسئولیت نوعی (نظریه خطر) در خسارات

ورزشی: نظریه خطر حاوی این حکم است که هر کس بر اثر عمل خود، دیگری را متضرر نماید مسئول شناخته می‌شود، صرف نظر از اینکه رفتارش مشروع بوده یا خیر. بنابراین به عنوان قاعده، هر کس مسئول جبران خطرات ناشی از عمل خود می‌باشد (۱۸). برخی اعتقاد دارند که در فقه امامیه، مبنای مسئولیت مدنی با مسئولیت محض که مبتنی بر نظریه خطر است، سازگارتر است و باید مسئولیت نوعی را قاعده دانست و مسئولیت مبتنی بر تقصیر را استثنا به حساب آورد؛ این برخلاف رویکردی است که قانون‌گذار در حقوق داخلی داشته و طبق ماده یک قانون مسئولیت مدنی، مبنای مسئولیت مدنی را بر نظریه تقصیر استوار نموده و حقوقدانان بر اساس این ماده معتقدند که در نظام حقوقی ایران، اصل بر

در خصوص حوادث ورزشی نیز اعمال نظریه تقصیر جایگاه برجسته‌ای دارد. این مسأله را می‌توان در حقوق داخلی ضمن بررسی قوانین عام و خاص مرتبط با مسئولیت ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی دریافت. در حقوق ایران با عنایت به درهم‌تنیدگی مسئولیت مدنی و کیفری به ویژه از منظر کاربست نهاد دیه در خصوص خسارات بدنی، علاوه بر قانون مسئولیت مدنی، قانون مجازات اسلامی نیز نقش مهمی در تعیین مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی دارد. در این راستا، قانون مجازات اسلامی ضمن ماده ۱۵۸ و بند «ث» آن، معیار مهمی به دست می‌دهد. بر اساس این ماده، «ارتکاب رفتاری که طبق قانون جرم محسوب می‌شود، در موارد زیر قابل مجازات نیست: ... ث - عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد»، لذا اگر عملیات ورزشی منتج به حادثه‌ای زیانبار گردد و این امر به واسطه نقض مقررات صورت گرفته باشد، مسئولیت کیفری (که در چنین مواردی به واسطه مواجه شدن با ضمانت اجرای دیه و تشابه آن با مسئولیت مدنی، در حقیقت هر دو مسئولیت را موجب می‌شود)، به دنبال خواهد داشت.

همچنین در ماده نخست قانون مسئولیت مدنی، انواع مختلف فعل زیانبار احصا شده است و نتیجه را اعلام کرده که همان لطمه به جان یا سلامتی و یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي و یا حق دیگر است که ابعاد مختلفی از زیان‌های مادی و معنوی مطروحه در ورزش نیز جریان دارد، به ویژه در بحث صدمات و آسیب وارده که به نوعی لطمه به جان و سلامتی طرف زیان‌دیده محسوب می‌گردد که در چنین مواردی الزام قانونی شخص مسئول در قبال نتیجه‌ای که به بار آمده است، همان جبران خسارت وارده است (۳). تصریح ماده یک مارالذکر بر عبارت «عمداً یا در نتیجه بی‌احتیاطی» حاکی از پذیرش اصالت ضابطه تقصیر در مسئولیت مدنی است.

به هر تقدیر توجه به مفهوم و مصادیق تقصیر در مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی بسیار مهم است و باید این امر با در نظر گرفتن ملاک و ضابطه بی‌احتیاطی در قانون مسئولیت

شخص بر اثر فعل دیگری، مفروض به حساب می‌آید. برای مثال در قانون مسئولیت مدنی ماده ۱۲ وضعیتی متصور شده است که در آن کارفرما در قبال خسارات وارده از ناحیه کارکنان و کارگران وی به اشخاص ثالث مسئولیت دارد، مگر این‌که محرز شود (ثابت کند) تمامی احتیاط‌های لازم را به جا آورده و اگر این احتیاط‌ها را در نظر می‌گرفت باز هم جلوگیری از حادثه و ورود زیان مقدور نبود؛ البته کارفرما طبق این ماده، می‌تواند به واردکننده خسارتی که مطابق قانون مسئول شناخته می‌شود، مراجعه نماید. در اینجا، مبنای مسئولیت کارفرما بر اساس این ماده، گرچه هم طبق نظریه خطر قابل توجیه است و هم بر اساس نظریه تقصیر، لیکن به طور دقیق‌تر، می‌توان مبنای مسئولیت را فرض تقصیر عنوان کرد.

در مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی نیز به کارگیری ضابطه فرض تقصیر به خصوص برای رؤسای باشگاه‌ها و مدیران و مربیان ورزشی حائز توجه است. این رویکرد گاهی به صورت قراردادن وظایف کلی و حرفه‌ای بر عهده مربیان و مدیران ورزشی نمایان می‌شود. در چنین مواردی می‌توان حادثه را به عدم انجام تکلیف نسبت داد، لذا دیگر نیازی به اثبات تقصیر نیست. برای مثال در آمریکا مسئولین و رؤسای اماکن ورزشی دارای وظایفی چون تأسیس یک مرکز ورزشی با رعایت مسائل ایمنی، کنترل و نظارت مستمر، رفع هرگونه نقص یا شرایط خطرآفرین و به طور کلی اعمال یک نظارت جامع و همه‌جانبه در خصوص مجموعه ورزشی دانسته می‌شوند. در واقع وظیفه اصلی این افراد، عمل منطقی و محتاطانه است، به مانند یک مدیر متعارف با سطح آموزش مناسب و تجربه و با در نظر گرفتن شرایط خاصی که آن فرد داشته و حادثه در آن رخ داده است. در کنار این وظیفه، یک وظیفه کلی ایمنی وجود دارد که بر اساس آن باید هرگونه خطری که مجموعه را تهدید می‌کند و به طور متعارف از سوی مدیر قابل‌شناسایی است، رفع گردد (۲۲).

این سیاست بیشتر بر مبنای فرض تقصیر استوار است تا استفاده از نظریه خطر. بنابراین اثبات انجام مراقبت کافی می‌تواند در چنین مواردی مسئولیت مدیر ورزشگاه را نسبت به حادثه پیش‌آمده برطرف نماید. به عنوان نمونه، در پرونده

مسئولیت مبتنی بر تقصیر است و مسئولیت بدون تقصیر استثنا به حساب می‌آید (۱۹).

قاعده فقهی «من له العُثم فعلیه العُرم» از مبنای توجیه‌کننده نظریه خطر در مسئولیت مدنی است (۲۰). بنابراین اشخاص همان‌گونه که از منافع مادی و معنوی فعالیت‌های دارای ریسک خود بهره‌مند می‌شوند، بایستی مسئولیت‌های آن را نیز قبول کنند. از نظر مصالح اجتماعی نیز منحصرکردن مبنای مسئولیت به نظریه تقصیر در مواردی مطلوب نیست و خسارات به نحو کامل جبران نخواهد شد (۲۱).

در فعالیت‌های ورزشی نیز منافع بسیار مادی و معنوی برای ورزشکاران و دیگر افراد مرتبط به ویژه مدیران و سرمایه‌گذاران قابل تصور است و در عین حال این فعالیت‌ها کم و بیش خطرات و ریسک‌های قابل توجهی را با خود به همراه دارند، لذا با تمسک به نظریه مسئولیت نوعی باید هرگونه خسارتی که به واسطه عملیات ورزشی ایجاد می‌شود فارغ از اینکه نیازی به اثبات تقصیر داشته باشد، مبنای مسئولیت مدنی مستبب زیان باشد.

این نظریه به شکل مطلق به خصوص به خاطر ماهیت اعمال ورزشی و ایجاد احتیاط بیش از حد و جلوگیری از تحرک در ورزش که جزء لاینفک آن است و همچنین از آنجا که در زمینه فعالیت‌های ورزشی حرفه‌ای اغلب رضایت افراد و پذیرش خطرات آن وجود دارد، به عنوان قاعده چندان جایگاهی ندارد، اما با این حال همانطور که در قسمت‌های بعدی گفته خواهد شد، در رابطه با برخی افراد و موقعیت‌ها، می‌توان مبنای مسئولیت را بر اساس تئوری خطر یا دست کم فرض تقصیر استوار نمود.

۳. مبنای فرض تقصیر در مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی: فرض تقصیر را نمی‌توان نظریه‌ای مجزا در حوزه تبیین مبنای مسئولیت مدنی دانست. در واقع فرض تقصیر ذیل نظریه تقصیر قرار می‌گیرد و تنها از حیث اثباتی در مرحله رسیدگی به دعوی با نظریه تقصیر تفاوت می‌یابد. توضیح اینکه در این رویکرد، تقصیر کماکان رکن مسئولیت و مبنای آن به شمار می‌آید، اما در هنگام ورود خسارت به

بحث

۱. رویکرد تلفیقی به مبنای مسئولیت در حوادث ورزشی:

واقعیت اینجاست که نمی‌توان به طور قطع مبنای مسئولیت مدنی را حتی در یک حیطه خاص از مسئولیت مدنی در چارچوب حقوق ورزش مبتنی بر یکی از موارد تقصیر، مسئولیت نوعی یا فرض تقصیر دانست. عوامل و مؤلفه‌های مختلفی در بررسی تعیین مسئول یا مسئولین حوادث ورزشی ایفای نقش می‌کنند که این عوامل گاهی به ماهیت عملیات ورزشی و ذات فعالیت مربوطه و قواعد بازی در آن برمی‌گردد و گاهی به چگونگی روابط میان مستبیین یا مسئولین و افراد دخیل در حادثه و وظایف و تکالیفی که طبق قوانین و مقررات و همچنین قراردادهای صریح و ضمنی بر دوش آن‌ها گذاشته شده است. با این توضیح می‌توان هر یک از عوامل مطروحه را به طور جداگانه بررسی کرد و به تحلیل مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی در آن‌ها پرداخت.

۱-۱. معیار ماهیت عملیات ورزشی: ماهیت عملیات ورزشی

هم از ذات و فلسفه آن قابل تشخیص است و هم با ملاحظه مقررات و محدوده اعمال مجاز در آن رشته ورزشی. واقعیت اینجاست که نمی‌توان ورزش‌هایی با ریسک تماسی و خشونت کمتر مانند والیبال، بسکتبال و فوتبال را با ورزش‌های خشنی چون بوکس، تکواندو و کاراته که ماهیت و ذات آن‌ها بر اساس وارد کردن ضربه به دیگری است و در نتیجه احتمال خطر و آسیب‌دیدگی بیشتر می‌شود یکی دانست.

در واقع قواعد بازی و استاندارد رعایت احتیاط‌های لازم در ورزش که نقض آن‌ها مساوی با تقصیر است (۴) با توجه به ماهیت هر ورزش مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. بازیکنان در یک ورزش تیمی تقریباً به طور قطع در قبال هرگونه آسیب عمدی که به واسطه تماس خارج از قوانین ایمنی بازی ایجاد شده باشد، مسئول خواهند بود. ورزشکار تنها در صورتی مسئولیتی ندارد که مسأله پیش‌آمده به عنوان یک خطر ذاتی آن بازی شناخته شود (۱). بنابراین در مسابقات ورزشی پرمخاطره نظیر بوکس و کاراته وقوع حوادث و ایراد جرحی که ناشی از ذات خشن آن قسم عملیات ورزشی است و در چارچوب ماهیت

وینسنت تارانیتو (Vincent T.) علیه شرکت کویینز بالپارک که در سال ۲۰۱۴ مطرح شد، در جریان بازی‌های بیسبال نیویورک، وینسنت مورد اصابت یک ضربه اشتباه به توپ بیسبال قرار گرفت که از داخل یک پنجره بزرگ و باز، عبور کرده بود. در این پرونده، تصمیم نهایی دادگاه این بود که مدیریت تأسیسات ورزشی مراقبت معمول را در این زمینه در نظر گرفته است (۲۳).

مثال دیگر جایی است که تصمیمات مربیان و کادر فنی و پزشکان تیم‌ها در خصوص ادامه فعالیت ورزشی ورزشکار منجر به ایراد صدمات جدی برای او می‌شود و در ادامه طرح دعوی علیه اشخاص مزبور صورت می‌گیرد که در چنین مواردی این افراد باید بتوانند علی‌الاصول فقدان تقصیر خود و داشتن رفتار متعارف را به اثبات برسانند. این امر مستلزم نگهداری مدارک لازم و تدابیر پیشگیرانه است (۸).

در نظام حقوقی ایران، رویکرد فرض تقصیر با توجه به سیاست قانون مجازات اسلامی در رابطه با حوادث ناشی از عملیات ورزشی قابل توجیه است. توضیح اینکه طبق بند «ث» ماده ۱۵۸ و شیوه نگارش صدر ماده و بند مزبور، و فارغ از نامناسب بودن عنوان جرم برای فعالیت‌های ورزشی، عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، اصولاً جرم و به عبارت بهتر دارای مسئولیت کیفری (و مدنی) دانسته شده‌اند مشروط بر اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد. در واقع آنچه اصل قرار داده شده، ایجاد مسئولیت، صرف حادثه و ایراد صدمه است، در نتیجه باید ثابت شود که حادثه به واسطه نقض مقررات ورزشی و یا مقرراتی که اساساً با موازین و مبانی شرعی و قانونی منطبق نیستند به وقوع نپیوسته است. بدیهی است اثبات این امر خود ملازمه با اثبات عدم تقصیر خواهد داشت. برای مثال در جریان مسابقه کشتی در صورتی که اجرای یک فن باعث آسیب جدی به حریف شود، با اثبات قانونی بودن فن از سوی مدعی علیه و عدم تقصیر او، مسئولیتی گریبانگیر ورزشکار و مربی وی نخواهد بود.

فعالیت ورزشی انجام می‌گیرد را نمی‌توان مستلزم طرح مسئولیت برای ورزشکار دانست.

با این حال تا جایی که مقررات هر رشته ورزشی قواعد بازی و نکات ایمنی را مشخص کرده‌اند ما نمی‌توانیم بگوییم ماهیت عملیات ورزشی در تعیین مبنای مسئولیت نقش دارد، اما در جایی که ماهیت رشته ورزشی باعث می‌شود صدمه وارد شده حین عملیات ورزشی امری طبیعی جلوه نماید (برای مثال آسیب مغزی در نتیجه وارد آمدن ضربه در مسابقه بوکس) و بر این اساس اصل عدم تقصیر ورزشکار باشد و تخلف در ورزش نیازمند اثبات تقصیر گردد با جایی که ماهیت رشته ورزشی چنین صدماتی را در فرض رعایت احتیاط استثنایی می‌کند، لذا فرض تقصیر در صورت ورود زیان در نظر گرفته می‌شود، می‌توان دریافت که ماهیت عملیات ورزشی چگونه در مبنای مسئولیت مدنی تأثیرگذار است.

برای مثال آسیبی که در مسابقه سوارکاری از سوی یک شرکت‌کننده به دیگری وارد می‌شود، اگرچه می‌توان این عملیات ورزشی را دارای خطرات اینچنینی دانست، اما همچنان قابل فرض است که چنین حوادثی به واسطه عدم رعایت احتیاط‌های لازم بوده است و این امر می‌تواند راهنمای قاضی در رسیدگی به پرونده باشد. در پرونده فریزر (Fraser) علیه جانسون (Johnson) با تأکید بر اینکه شرکت‌کنندگان متعهد به مراقبت از یکدیگر می‌باشند، در رابطه با تصادم میان دو سوارکار با توجه به اینکه قاضی معتقد بود جانسون با حالت خطرناکی با اسب از کنار حریف خود عبور کرده و باعث افتادن و جراحت او شده، در حالی که چنین خطری قابل پیش‌بینی و احتراز بوده است و ارتکاب این رفتار برخلاف مقررات رشته ورزشی صورت گرفته، دادگاه بر این اساس جانسون را به پرداخت خسارت محکوم نمود (۲۴).

باید به این مهم توجه داشت که عنصر پذیرش خطر در مورد ورزش‌های پرمخاطره در مناسبات مسئولیت تأثیرگذار است، لذا در تبیین مبنای مسئولیت و میزان و چگونگی آن، به قبول خطر در رابطه میان ورزشکاران و رضایت زیان‌دیده و شرکت او در چنین عملیاتی استناد می‌شود (۴). در حقیقت، پیرامون

حوادث ورزشی و خسارات ناشی از آن، رضایت یا پذیرش خطر از سوی زیان‌دیدگان در رفع یا کاهش مسئولیت مؤثر است، به ویژه در ورزش‌های پرریسکی چون فعالیت‌های رزمی یا همراه با حرکات خطرآفرین همچون پرش از ارتفاع یا صعود به قله‌ای بلند برای ثبت رکورد که رضایت افراد می‌تواند در تعیین مسئول حادثه تأثیرگذار باشد، گرچه مبنای مسئولیت کماکان تقصیر است، اما اقدام و رضایت زیان‌دیده نقش تقصیر را کم‌رنگ می‌کند و از نتیجه مسئولیت مدنی که الزام به جبران خسارت است می‌کاهد، البته در مواردی از حوادث ورزشی این رضایت، عاملی برای رفع مسئولیت تلقی نمی‌گردد. برای مثال تماشاگری که برای دیدن یک مسابقه ورزشی می‌آید، اگرچه با آگاهی از حوادث پیش‌بینی‌نشده‌ای که ممکن است در جریان آن مسابقه ورزشی روی دهد، آثار احتمالی اقدام خود را پذیرفته باشد (۵)، اما باید دانست، قبول خطر، در جایی مؤثر است که پذیرش اختیاری، صریح یا تلویحی خطرهای ارزیابی‌شده و شناخته‌شده برای کسی باشد که خطر ناشی از رفتار دیگری را می‌پذیرد، در حالی که در مثال بالا تماشاگران صرفاً خطرهای عادی و تفکیک‌ناپذیر از حضور در فعالیت‌های ورزشی را می‌پذیرند (۶).

به هر حال امروزه در ورزش حرفه‌ای بحث بیمه حوادث ورزشی از جایگاه مهمی برخوردار است و به خصوص در مورد فعالیت ورزشی پرمخاطره ریسک‌های موجود باید از طریق بیمه مدیریت شوند، هرچند در عین حال بیمه ورزشی و جبران خطر در کنار شخصیت و رفتار ورزشکار می‌تواند عاملی برای عدم احتیاط و آسیب‌های شدید ورزشی باشد (۲۵)، لیکن باید دانست بیمه‌ها در فلسفه خود ماهیت جبران خسارتی دارند نه هدف رفع مطلق مسئولیت از عامل زیان، لذا تقصیرهای سنگین در حوادث ورزشی می‌تواند علاوه بر مسئولیت‌های انضباطی، میزانی از تکلیف جبران خسارت را بر عهده شخص خاطی قرار دهند.

۱-۲. معیار جایگاه شخص در عملیات ورزشی (مسئولیت شخصی و مسئولیت تبعی): مسئولیت مدنی می‌تواند ناشی از رفتار خود شخص و یا در شرایطی، ناشی از فعل دیگران

شناسایی خطراتی که یک مدیر متعارف می‌بایستی به آن توجه نماید را بر عهده دارند (۲۲)، لذا در صورت وقوع حادثه در حین عملیات ورزشی می‌توان آن‌ها را به واسطه کوتاهی از انجام وظیفه خود مسئول فرض نمود، مگر اینکه بتوانند عدم تقصیر خود و رعایت جوانب احتیاط را اثبات نمایند.

رؤسای باشگاه‌ها و فدراسیون‌ها به واسطه جایگاه خود قدرت کنترل و نظارتی دارند و در عین حال فعالیت‌های ورزشی منافع بیشتری را برای آن‌ها دارد و قدرت پرداخت خسارت نیز در مورد آنان بیشتر است. این موارد منجر به این شده که برخلاف مسئولیت مستقیم ورزشکاران در قبال صدمه و آسیب به دیگران که ملاک آن بی‌احتیاطی و نقض قوانین است (تقصیر) در مورد مسئولیت غیر مستقیم، در کنار تلاش برای احراز نوعی از تقصیر، از دیگر تئوری‌ها در خصوص مسئولیت مدنی نظیر تئوری خطر و نظریه تضمین جبران زیان زیان‌دیده و... نیز استفاده شود (۱۸، ۲۱).

در انگلستان، بر اساس یکی از پرونده‌های مطروحه - Ben Collett (Manchester United FC) v. Gary Smith & Middlesbrough FC 2008 - فردی به نام کالت (Collett) (۱۸ ساله)، برای منچستر یونایتد در مسابقه‌ای مقابل تیم فوتبال میدلزبور به بازی رفت. در طول مسابقه، مدافع حریف پای او را هدف تکل شدیدی قرار داد. تکل بالا گرفته شده بود و در نتیجه منجر به حادثه و شکستگی و آسیب شدید درشتنی و نازکنی پای راست کالت (Collett) گردید. او خسارات ناشی از صدمات وارده به خود را که به دلیل سهل‌انگاری بازیکن حریف (اسمیت (Smith)) متحمل شده بود، مورد پیگیری قانونی قرار داد. وی به جای اقامه دعوی مستقیم علیه اسمیت از باشگاه میدلزبور برای بازیافت خسارات شکایت کرد با این استدلال که آن‌ها نسبت به عملکرد عضو باشگاه خود مسئولیت دارند و اینکه بازیکن به باشگاه وابسته است و به عنوان عضوی از آن باشگاه در جریان فوتبال حرفه‌ای، عمل نموده است. در این پرونده، علاوه بر خسارت جراحات مربوط به شکستگی پا، کالت (Collett) خسارات منافع از دست‌رفته به واسطه اینکه امکان ادامه فعالیت حرفه‌ای به عنوان ورزشکار و پس از آن به عنوان یک مربی یا

باشد، یعنی به رغم اینکه اصل بر شخصی بودن مسئولیت است (۲۶)، در مواردی نیز این استثنا وجود دارد که شخصی به واسطه اقتدار و کنترل و وظایف نظارتی خود در قبال دیگران بر اساس قانون یا قرارداد، مسئول فعل زینبار آنان شناخته می‌شود (۲۷).

همچنین اشخاص مرتبط با فعالیت‌های ورزشی به ویژه مدیران باشگاه‌ها، مربیان ورزشی و روسای مؤسسات ورزشی و فدراسیون‌ها، ممکن است در قبال اعمال مستقیم خود مسئولیت یابند یا اینکه به واسطه اعمال دیگر اشخاص که تحت کنترل یا نظارت آن‌ها هستند، مسئولیت حادثه را برعهده بگیرند.

حوادث ناشی از عملیات ورزشی حسب مورد می‌تواند به اسباب مستقیم و غیر مستقیم عدیده‌ای مربوط شود. برای مثال ممکن است یک ورزشکار به واسطه بی‌احتیاطی خود مرتکب نقض مقررات شده و به دیگری آسیب وارد کند یا آنکه در نتیجه عدم هدایت و آموزش صحیح از سوی کادر فنی و مربیان باشگاه مرتکب تقصیر شود و یا حتی در مواردی حوادث ورزشی می‌تواند ناشی از اهمال و قصور برگزارکنندگان، مدیران ورزش و یا رؤسا و مالکین باشگاه‌ها و یا ورزشگاه‌ها و دیگر اشخاص، باشد. در حقوق فرانسه، قضات با وجود در نظر گرفتن اینکه فعالیت‌های ورزشی با خطر همراه هستند و ورزشکاران این مخاطرات را می‌پذیرند، این واقعیت را نافی امکان اثبات تقصیر مدیر ورزشی نمی‌دانند. برای مثال یک فدراسیون ورزشی سازمان‌دهنده مسابقات ژیمناستیک، مسئول خسارت وارده شده به یک ژیمناست در نظر گرفته شده است از این لحاظ که مطابق قانون، از یک تشک استاندارد در این خصوص استفاده نشده است (۲۸).

در مورد اشخاصی که عهده‌دار مسئولیت مدنی غیر مستقیم (تبعی) می‌شوند، اغلب مبنای مسئولیت به صورت فرض تقصیر و از طریق در نظر گرفتن مجموعه‌ای تکالیف و وظایف کلی در نظر گرفته می‌شود. برای مثال مدیران مجموعه‌های ورزشی در آمریکا وظیفه کلی نظارت مستمر بر اماکن ورزشی و مشکلات و نقایص موجود و رفع آن‌ها و به طور کلی

علاوه بر مفاد مصرح قرارداد، برای مدیران سازمان‌ها و مجموعه‌های ورزشی در نظر گرفته می‌شود که نقض آن مسئولیت مدنی به بار می‌آورد (۲۸).

در مسئولیت قراردادی، اگرچه اثبات نقض تعهد می‌تواند نوعی تقصیر قراردادی تلقی شود، اما آنچه مهم است ثابت شدن نقض تعهد قراردادی است نه ارتکاب فعل زیانباری که توأم با تقصیر است. بنابراین ولو اینکه تعهد مزبور اساساً به واسطه اهمال متعهد نقض نشده باشد، در وهله نخست برای او ایجاد مسئولیت خواهد کرد و تنها اثبات عدم رابطه سببیت میان نقض قرارداد و حادثه رخ داده می‌تواند بار مسئولیت را از دوش متعهد بردارد. برای مثال اگر در جریان یک مسابقه ورزشی به واسطه نامساعدبودن زمین مسابقه ورزشکاری آسیب ببیند و در عین حال طبق قرارداد، ایمنی و استاندارد بودن ورزشگاه بر عهده مدیریت آن باشد، حتی در فرضی که رییس مجموعه ورزشی تمامی مراقبت‌های لازم را به عمل آورده باشد، اما برای مثال پیمانکار از روش نامطلوب استفاده کرده باشد، مسئولیت مدنی قراردادی پا بر جا خواهد بود، هرچند در نهایت امکان مراجعه به کسی که حادثه به واسطه تقصیر او رخ داده وجود خواهد داشت. همچنین اگر در یک قرارداد ورزشی یکی از طرفین مسئولیت حوادث و خسارات وارده را در چارچوب قوانین مرتبط با نظم عمومی پذیرفته باشد، دیگر ارتکاب تقصیر به آن معنا برای اثبات ناقض عهد و ایجاد مسئولیت مؤثر نخواهد بود و صرف تحقق خسارت، برای مطالبه زیان کفایت می‌کند.

با این حال باید در نظر داشت عوامل مختلفی در یک حادثه ورزشی ایفای نقش می‌کند که از جمله می‌توانند شامل ورزشکار، مربی، کادر فنی و پزشکی، تماشاگر، مدیر باشگاه و ورزشگاه، نیروهای خدماتی و پیمانکاری و... باشند. گاهی آسیب وارده هم ناشی از تقصیر و کوتاهی مدیران است هم بی‌مبالاتی ورزشکار و هم تقصیر زیان‌دیده؛ در این موارد در مقام تعیین مسئول یا مسئولین حادثه توجه به عامل تقصیر نقش مهمی دارد و در عین حال می‌توان چندین شخص را بر اساس قانون یا قرارداد، دارای مسئولیت دانست و بر همین اساس سهم آن‌ها در جبران خسارت را تعیین نمود.

مدیر باشگاهی را نداشت، را نیز مطالبه کرده بود. در نهایت، باشگاه و مدیران میدلزبرو این مسئولیت ناشی از فعل بازیکن خود را پذیرفتند و دادگاه در رأی صادره، رقم نهایی ضرر و زیان را شامل خسارات جسمی، از دست‌دادن منافع گذشته و همچنین خسارت عدم‌النتفع مربوط به آینده، محاسبه نمود و دستور به پرداخت آن داد (۱۰).

۳-۱. معیار ماهیت قراردادی یا غیر قراردادی مسئولیت:

مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی در دو حیطه مسئولیت مدنی قهری (قانونی) و مسئولیت مدنی قراردادی، قابل بررسی است. هر دو چهره مسئولیت قراردادی و مسئولیت خارج از قرارداد به واسطه نقض تعهد و الزام ایجاد می‌شوند، لیکن در مورد اول، نقض تعهد قراردادی صورت می‌گیرد و در مورد دوم، نقض تعهد قانونی (۲۹) یا به عبارت بهتر تخطی از تکلیف قانونی. همچنین می‌توان گفت برخلاف مسئولیت قراردادی، مسئولیت قهری، بر اساس یک تکلیف عام مبنی بر عدم ورود زیان به دیگران است که نقض آن می‌تواند با جمع شرایط، مسئولیت را به دنبال داشته باشد. این مورد در فقه اسلامی و قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی، با عناوینی چون اتلاف، تسبیب و لاضرر و همچنین در چارچوب اصول کلی قانونی نظیر ماده یک قانون مسئولیت مدنی پذیرفته شده است. مسئولیت مدنی اشخاص به واسطه حوادث ورزشی نیز می‌تواند منشأ قانونی یا قراردادی داشته باشد. این مسئولیت ممکن است به واسطه نص صریح قرارداد و تعهدات و تکالیف طرفین ایجاد شود و یا اینکه به عنوان تعهدات ضمنی ناشی از قرارداد در نظر گرفته شود. برای مثال قرارداد بازیکنان با باشگاه‌ها یا باشگاه‌ها با مسئولین فدراسیون‌ها و روسای ورزشگاه‌ها، نمونه‌هایی است که می‌توان مسئولیت ناشی از برخی حوادث ورزشی را متوجه نقض تکالیفی دانست که بر اساس قرارداد بر عهده شخص مسئول قرار داشته است.

در حقوق فرانسه، مسئولیت سازمان دهندگان فعالیت‌های ورزشی در قبال ورزشکاران، اساساً یک مسئولیت قراردادی است و تعهدات و تکالیفی همچون تعهد به ارائه اطلاعات، تعهد به مراقبت، تکلیف احراز صلاحیت، و فراهم‌نمودن ایمنی

نتیجه‌گیری

گسترش و نقش بیش از پیش ورزش در جهان امروز به خصوص به شکل حرفه‌ای و نیز درهم‌تنیدگی ورزش با تجارت و اقتصاد و در عین حال ماهیت توأم با خطر عملیات ورزشی، باعث شده تا حوادث ورزشی که حین عملیات ورزشی به وقوع می‌پیوندند، خسارات و هزینه‌های هنگفتی را موجب شوند. در این میان، مسأله مسئولیت مدنی و جبران خسارت در ورزش از اهمیت به‌سزایی برخوردار گردیده است و به رغم توسعه فعالیت صنعت بیمه در ورزش کماکان طرح و تحلیل مسئولیت مدنی به ویژه از حیث تعیین مسئول پرداخت و یا میزان تعهدات شرکت‌های بیمه و همچنین در مواردی که حادثه تحت پوشش نیست، حائز اهمیت وافر است. در این بین تشخیص صحیح مبنای مسئولیت بر اساس قواعد عام و مقررات خاص در هر نظام حقوقی می‌تواند رسیدگی به دعاوی مسئولیت مدنی را تسهیل نماید. در این مقاله مبنای مسئولیت مدنی در حوادث ورزشی ناشی از عملیات ورزشی با تدقیق در قوانین موضوعه و نظریات کلاسیک پیرامون مسئولیت مدنی و همچنین نگاهی تطبیقی به حقوق دیگر کشورها بررسی شد.

نتیجه بررسی‌ها نشان داد که مبنای مسئولیت مدنی ناشی از حوادث ورزشی حین عملیات ورزشی در حقوق ایران به ویژه بر اساس دو مقرری مهم شامل ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی و ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی (بند ث) قابل تعیین می‌باشد. بر اساس این مواد قانونی اساساً ضابطه اصیل تقصیر، به عنوان مبنای مسئولیت مدنی در حوادث ناشی از عملیات ورزشی محسوب می‌شود و تنها اختلاف ممکن است در تعیین وظیفه اثبات تقصیر برای زیان‌دیده یا عامل زیان باشد. مفهوم تقصیر در این چارچوب با توجه به ملاک و ضابطه بی‌احتیاطی در قانون و همچنین تخطی از مقررات هر رشته و آیین‌نامه‌های مربوطه و قراردادهای فی‌مابین، قابل تعیین است.

در این بین، اگرچه از حیث مسئولیت مستقیم و فعل ورزشکاران یا دیگر مرتکبین فعل زیانبار، مبنای مسئولیت، تقصیر در نظر گرفته می‌شود، اما در خصوص مسئولیت غیر مستقیم سایر اشخاص، (با وحدت ملاک از ماده ۱۲ قانون

مسئولیت مدنی) به ویژه مدیران و روسای باشگاه‌ها و تأسیسات ورزشی، تئوری‌های دیگری چون نظریه خطر و مسئولیت نوعی و به ویژه فرض تقصیر قابل اعمال می‌باشند. بر اساس ضابطه فرض تقصیر، تکالیف و وظایفی که طبق مقررات بر عهده مدیران ورزشی گذاشته شده است و همچنین مواردی که به صراحت قید نشده باشد، اما با توجه به عرف و در نظر گرفتن ذات و ماهیت وظیفه، در چارچوب اعمال مدیریتی محسوب می‌شود، مسئولیت نقض آن بر عهده مدیر ورزشی (اعم از مربی، کادر فنی، رییس باشگاه، مسئول فدراسیون و...) خواهد بود، مگر اینکه خلاف آن از سوی مدیر ورزشی به اثبات برسد.

در حقیقت، عوامل مختلفی چون نوع فعالیت ورزشی و ماهیت آن (خشن یا غیر خشن بودن)، قراردادی یا قهری بودن قلمرو مسئولیت و اثرگذاری اسباب مختلف با جایگاه‌ها و وظایف گوناگون، نظیر ورزشکار، مربی، مدیر ورزشی و همچنین تقصیر زیان‌دیده، هر یک می‌توانند از جهتی معادله مسئولیت مدنی و تعیین مبنای آن و الزام به جبران خسارت را در حوادث ورزشی ناشی از عملیات ورزشی دستخوش تغییر نمایند.

مشارکت نویسندگان

مرتضی ارسطوئی: جمع‌آوری داده‌ها و تنظیم مقاله.

داریوش بابایی: ارائه ایده و راهنمایی در تنظیم مقاله.

رحیم اکرامی: نظارت بر نگارش مقاله.

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

References

1. Podosky A. Civil and Criminal Liability of Players. Australia: Queensland University of Technology; 1994.
2. Tabatabaiejad SM, Sadeghi Moghadam MH. Comparison of the disciplinary responsibility system and the civil responsibility system from the perspective of the higher goals of the responsibility system. Private Law Studies Quarterly. 2015; 46(1): 83-96. [Persian]
3. Aghaei Nia H. Sports Law. 11th ed. Tehran: Mizan Publications; 2009. p.69. [Persian]
4. Yousefi Sadeghlou A, Nasir M. The basis of the civil responsibility of athletes in front of persons subject to sports rights. Private and Criminal Law Research Quarterly. 2017; 38: 117-140. [Persian]
5. Walter T. Champion JR. Fundamentals of Sports Law, Civil Liability in Sports. Translated by Aghaei Nia H. 2nd ed. Tehran: Dadgostar Publishing House; 1997.
6. Jalilian F, Rumiani M. Civil responsibility in the sports community in Iran's subject law. Ghanun Yar Scientific-Legal Quarterly. 2017; 2(7): 251-263. [Persian]
7. Khooyini GH. Civil liability of athletes and sports managers in Iran's legal system. Master's Thesis. Tehran: Tarbiat Moalem University, Faculty of Literature and Humanities; 2013. [Persian]
8. Osborne B. Principles of Liability for Athletic Trainers: Managing Sport-Related Concussion. J Athl Train. 2001; 36(3): 316-321.
9. Haimed Mahamoad M. Civil liability for sports injuries. RIGEO. 2021; 11(5): 1007-1015.
10. McCallum L. An overview of key case law relating to negligent liability for sports injuries. 2016. Part.1. Available at: <https://www.lawinsport.com/>.
11. Katouzian N. Introductory course of civil rights, legal events; civil responsibility. 4th ed. Tehran: Publishing Company; 2000. p.21. [Persian]
12. Hosseini Nejad H-GH. Civil Responsibility. 1st ed. Tehran: Academic Jihad Publications of Shahid Beheshti University; 1991. p.70. [Persian]
13. Bojnoordi MH. Rules of Jurisprudence. Qom: Ismailian Publications; 1992. Vol.2 p.52. [Arabic]
14. Bojnoordi MH. Rules of Jurisprudence. Qom: Ismailian Publications; 1992. Vol.1 p.151. [Arabic]
15. Doroodian HA. Civil Rights Booklet 4. Tehran University Law Faculty; 1996. p.120. [Persian]
16. Emami SH. Civil Rights. Tehran: Islamia Publishing House; 2014. Vol.1 p.587. [Persian]
17. Javdani R. Criminal liability arising from sports operations. Master's Thesis. Tehran: Islamic Azad University, Central Tehran Branch; 2018. p.30. [Persian]
18. Lorasa M. Civil Responsibility. Translated by Ashtari M. 1st ed. Tehran: Hoghooghdan Publishing House; 1996. p.40. [Persian]
19. Badini H, Shabani Kandsari H, Radparvar S. Pure responsibility; Basics and Examples. Journal of Comparative Law Studies. 2013; 3(1): 19-36. [Persian]
20. Bariklo A. Civil Responsibility. 1st ed. Tehran: Mizan Publications; 2015. p.48. [Persian]
21. Katouzian N. Non-contractual obligations, civil liability. General rules. 8th ed. Tehran: Tehran University Publishing and Printing Institute; 2017. Vol.1 No.213. [Persian]
22. Masic Z, Sobat M, Dukanovic N, Kostovski Z. Legal Responsibility in Management of Sports Facilities in the United States of America. International Journal of Economics and Law. 2011; 1(3): 82-92.
23. Ke Omondi-Ochieng P.U.S. Sports Law. Lafayette: University of Louisiana. Available at: <https://www.tophat.com>.
24. Healey D. Sport and the Law. 4th ed. Australia: Read How You Want Publisher; 2012.
25. Gardner MM, Grimm JT, Conner BT. Examining the role of risk compensation in extreme sports. Journal of Sport and Exercise Psychology. 2021; 43(3): 215-222.
26. Mohaghegh Damad SM. Jurisprudence Rules. 1st ed. Tehran: Humanities Publishing Center; 2000. Vol.4 p.163. [Persian]
27. Yazdanian A. The general theory of civil liability resulting from subordinate action in French law and its proposal in Iranian law. Legal Research Journal of Justice. 2012; 76(77): 35-68. [Persian]
28. Vishteh A. Legal foundations of civil liability insurance for sports managers. Insurance Industry Quarterly. 2013; 19(4): 45-79. [Persian]
29. Jafari Langroudi MJ. Legal Terminology. 13th ed. Tehran: Ganje Danesh Library; 2012. p.645. [Persian]